

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՌՆԻՍ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԵՕԹՆԵԻՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՒՌՆԻԱ ՈՒՐԲԱԹ 8 ՄԱՐՏԻ 1857

トト 540

ԶՄԻՒՌՆԻԱ , 8 ՄԱՐՏԻ

Հաշտութիւնը բարձրագոյն բար կարգագրեալ ցաւ 'ի մէջ Լիցզիոյ կառավարութեան և Պարսից տէրութեան, ձեռամբ վեմամփայլ Սէրուէ իսանին, որ Պարսից արտաքին կարգի և լիակատար իշխանութիւն ունեցող զեսպան է, և առաջիմ Փարիզ կը գտնուի : Տարակոյտ չկայ թէ Պարսից վեհափառ Շահը, որուն յուզարկեցաւ այս հաշտութեան գաղաղութեան օրինակը իւր Թագաւորական հաւանութիւնը պիտի տայ այս կարգագրութեանը և օրինաւոր կերպիւ պիտի վաւերացնէ զայն : Ս'անաւանդ որ Թապիլ ըստգրոյն հրատարակածին նայելով՝ Բաղդիոյ և Թուրքաստանի կառավարութիւնները յատկապէս պատուէրներ տուած են իրենց դեսպանացը որ 'ի Թէհրան, օրպէսզն աշխատին համոզելու զՇահը որ վաւերացնէ իւր դեսպանին ըրած խղաղասիրական կարգադրութիւնը :

Վաշտօնական կերպիւ յայտնի չեղան տալաւ ինչ
այս հաշտութեան մանրամասն պայմանները
բայց լրագրաց և մասնաւոր նամակաց գրածնե-
րուն նայելով, Նիգղիացիները Պէնտէր-Պա շերէն
պիտի մեկնին և Պարսիկներն ալ Հերաթէն պիտի
ելին ։ Հերաթ մայրաքաղաքը և անորմէ կախ-
եալ նահանգները անկախ իշխանութի մը պիտի
ըլլան, ինչպիս օր է ին յառաջագոյն ։ և Վարսից
տէրութիւնը՝ զիւրեք պատճառանք, պիտի չե-
կրնայ ամենն ին միջամուխ ըլլալ այս իշխանու-
թեան գործոցը ։ Վասն որ կղզին, որ Պարսից
երկիր է, ազատ նահանգիստ մը պիտի ըլլայ,
ուր ամեն տէրութեանց նաւերը կարող պիտի
ըլլան մտնելու ։ սակայն նոյն կղզւոյն մէջ բա-
ւական տարածութեամբ երկիր մը պիտի շնոր-
հուի Մեծին Վրիտանիոյ, որպէսզի զինուորա-
կան պաշտօնատուն մը կանգնէ այն տեղ մասն

新刻增補龍溪先生全集

Հայկառն պետարանին Վերջին հանդիսը :

Սխմագիւղի նորակառոյց Հայկական տեսա-
րանը՝ որ արդէն Սախա պատուական լրագրոյն
261և265 երրորդ թիւերուն մէջ մեծ գովասա-
նօք հրատարակուած է, իւր վերջին հանգիստը
փետրվարի 20երրորդ փոխերը ներկայացնելուն՝
երկու հարիւրի չափ անձինք զանազան կողմերէ
ազգասիրական եռանդեամբ հոն գումարուեր
էին, որոնց չափազանց ուրախութիւնը վերջին
գալուստինն ըլլալը միայն կրնար տրամեցնել:

Տեսարանը ժամը երեքին բացուեցաւ, և նախ
մեր լեզուաւ երկու գեղեցկահիւս երգեր հեռ-
գհեան երգուեցան • զորոնք՝ իւր գերասաննե-
րուն պէս աղբասիրական հոգւով գումարուած
փոքրիկ՝ բայց ըստ բաւականին ընտիր երաժշ-
տաց խումբ մը աւելի կը քաղցրապնէր :

Լուսինն խաղն եղաւ, Լբեհնէր անուն ժանտ
մարդու մը գրգռելով՝, Լբաուղայ ոխակալու-
թիւնն ՚Խաւթի զէմ և անոր Լբեմէրէք քա-
հանայադետը սպաննեւ տալը : — Իւր սրգւոյն
Հոյնադանին մահուամբն և վհուկին ու քահա-
նաներուն Խոտուած իրմէ երես դարձուցած
ըլլալ քարոզելուին յուսահատած , ինքզինքը
սրգւոյն գիւակին վրայ զարնէն ու սպաննէր :

Երկրորդ խառն էր, կենսաբուս աշխարհակալու-
թեան ցանկարով՝ հայրենեացը բարիքը մոռու-
լը․ որուն հակառակ իւր Վիուտուս որդին՝ կե-
սար իր հայրը ըլլալը չգիտնալով, կերգնու ըն-
կերենկուտն հետ որ հայրենիքը տղատէ ։ —[Ժեռ
եաքը կեսար իւր հայրը ըլլալը՝ երեան կելլէ ,

Հարկաւորութեանց երկաթուղւոյն (փրատի որ
տիտի շինուի, նմանապէս շոգանաւուց կայան մը
Հաստատելու համար :

Լսանքյմէ՛ն զատ, Ընդդիմ տէրութիւնը հիւս-
պատումներ տիրտի գնէն Պարսից այն ամեն քա-
ղաքաց մէջ ուր Ռուսաց հիւսպատոս կայ ։
Ընհ առնէ՛ն առ պալատ, այս հաշտութեան
գլխաւոր պայմանները ։

Պարսկաստանի վեճը այս կերպիւ զերջացնելով, Սեփն Ռիտանիոյ տերութիւնը ևս առաւել զերբութեամբ կարող պիտի ըլլայ բաղմաթիւ զօրք յուզարկելու ՚ի Չինաստան . ուր գործքերը երթալով կրճարանան և կրնան խիստ մեծ և խիստ աղետալի հետեւութիւններ ունենալ, Քանզի յայտնի է որ Վանգոն քաղաքին մէկ մասը արգէն կործանուեցաւ անդ զիտցի Նաւատորմին թնգանթիւնքէն, Երկու կողմէն բաւական արեւնահեղութիւն եղաւ, և վաճառականութիւնը բոլորովին դադարած է . ՚ի վերայ այս ամենայնի Վանգոն նստող Չինաց կուսակալը տակաւին չուզէր իրաւունք հասկնալ, և օրինաւոր հատուցում ընել անարգանացը, զոր հասոյց անդ զիտցի գրօշակին և անդ զիտցի հաւատակոյց : Այլ ընդհակառակն զանազան կերպերով խռովածաղանձ ժողովուրդը կը գրգռէ ընդդէմ Նիգլիացւոց և ուրիշ և քաղաքի օտարօրինաց : որոց բնակարանները և փոքրատունները հրդաքսի եղան խաժամուժ ամբոխին ձեռքօք :

Այս բարձրարժեքի ժողովուրդը, զոր Վանդանի
կուսակալը կոմ՝ փոխաբային խիստ յանդգն
թեամբ գոգրեց և հիմա չկրնար հանդարտեցը
նեկու և զսպելու, մեծ թշնամութիւն կը ցուցը
նեն այժմ՝ ընդ դէմ՝ և բոլորեցուց, որոց կացու-
թիւնը շատ փտանգասար պիտի ըլլայ եթէ կա-
րէնոր միջոցներ չ' գործ չըբուին չ' մասին ապա-

տախան հայրենեաց ազատութիւնը աւաճին տե-
ղելով՝ հայրը սպանեց իւր համար առջի հար-
ուածը ինքը կրկորնէ . և անով կազատէ զհաւով՝
Երոյ վրայ գեմեցին :

Իսկ երբորդ խառնէր Վոռնակ անուն Բզնունի
արարարտ իշխանին մը Վանաւազինց Ներսէս
առաքինի իշխանին գեմուննցած Թշնամութիւն
է. գանկիւ խարդախութեամբ բռնել բանտար
կելը • զորնոր կուգէր բանտին մէջ սպաննել
տալ, սակայն Ներսէսի տանը վերահացու Վա
ղարշ ծերոյն աղաքելով՝ Վոռնակին առաքինի
ընթացարը Օտան կրկնապէս Ներսէսը աւան
տակ վրայ հասնելով գաննիք բռնէր ու Օտան
ըը շրջաններու գտնել տալը մէկ կրնէ աւել
իմջցին խտրով Ներսէսը հայաստանի քողհա
տար արքայ անուանուելով Վահան իշխանը Վոռ
նակին վրայ կը յուզորկէ աւանտակ Վահան իշ
խանին հետ կը պատերազմի կը յաղթուի ու ն
տունն կը քնդրէ աւանտակ իշխանը խնդրք մը
ընէ Ի յիշատակ հաշտութեան • բայց Վոռնակ
անջլքին մէջ վերին Թոյն կը խառնէ, ու Ներ
սէսի երկու որդիքը աւանտակ կը թռնաւորէ
սակայն Ներսէսին գաւաթը սխալմամբ ինքը
մտնելով՝ աղաքը խեղճ, և ինքը չարացար մահ
ւամբ կը մեռնին •

Այս օրերից ութ թիւնէն ըստն առ ջնիկն ներկայ
տնտեսողները Սաւառին վրայ նսայելով՝ կատարե-
ալ կրտսնեն թէ շարքորթները ինչպէս մար-
քս խորշելն արարած մը կը գործնեն և որուն
ըմտար ետքը էն առաքինիներն անգամ խելու-
նկարող կըլլան ։ Եւ թէ ո՞ր մէկը՝ մէյմը անհա-
պառ թէ ան վէճին մէջ գլրին՝ ալ ինչպէս կսկսի

ՀովուԹեան օտարական բնակչաց : Ուստի՜ Հայ
սարակորէն կրկարծուի Թէ անդրկաշինէրը պատ-
րաստութիւն կրտեսնեն զինուորական կերպիւ
տիրելու Գանդոնին , մինչև որ Չինաց կառավա-
րութիւնը ստիպուի օրինաւոր կերպիւ կարգի
դնել այս դժբաղդը և խիստ աղետալի գործը :

Լոնտոնի Բարլամէնթին մէջ պատահած վիճա-
քանութիւնները նշանակութեան արժանի են

Իրտերուն խորհրդարանին փետրվարի 12-24
ին ժողովոյն մէջ, ըրտ Տէրսի ինչ ցաւակցու-
թիւնը յայտնեց ՚ի մասին Թշնամական դործոց
որ պատահեցան Մեղրից և Չինաց Կառավա-
րութեանը մէջ, մեղադրելով Սեմին Բրիտա-
նիոյ կառավարութիւնը որ Թոյլ առաւ այս
Թշնամական դործոց տեղի ունենալուն : Այս
բանին համար դատաքննութեան առաջարկու-
թիւն մը ըրաւ և քուէարկութեանց արդիւնքը
նպաստաւոր եղաւ կառավարութեան : Քուէար-
կուաց Թիւը 256 հոգի էր • 146ը մերժեցին զա-
ռաջարկութիւնը և 110ը պաշտպանեցին : Ըսեւէ
որ 36 հոգի աւերել էին ՚ի կողմն կառավարութե :

Իսայ և յոն խեղբայրն , այսինքն Չինաստանի
գործոց վարչոք դատարննութեան առաջարկու
թիւն մը եւս ըլլալով միտաբ (կոտորեն պատգամու
ւորեն ազգային երեսփոխանաց խորհրդանոցին
մէջ , երկար միջաբանութենէ ետեւ , քուէար-
կութիւն եղաւ եւ կառավարութիւնը քուէից
մեծագոյն թիւը չիրգաւ ստանալ , Դարիներուն
կուսակցութիւնը , Իլիւեանք , Սանէսթեռնի ժո-
ղովն եւ բոլոր ճոհն Սասնի լու իւր համամիտնե-
րը իրարու հետ միաւորուելով , 263 քուէ ձեռք
բերին ընդդէմ 247 քուէից , զորս ունեցաւ կա-
ռավարութիւնը . Եւս գէպքը կը պարտաւորե-
կառավարութիւնը կամ եւ քաղաւի , կամ

աժնեք բանի մէջ իրեն համար պատրաստուած
դարաններ տնտէսէ, ու ինչպէս կրպատուի իւր
ամենափոքրէն կորստեամբք : Որոնցմէ շատ ան-
գամ անձնաստանու թեամբ ազատեալ միայն ի-
րեն ապաւէն կրնայ գտնել :

Երկրորդ ողբերգութեանը մէջ ստատիկ հայ
ունասիրութեամբ վառուած անձ մը կը իրաւադե-
ցնէր ամենուն միտքը. և այն էր Վրուտոսս՝ այս-
ինքն հասարակ զօրապետ մը. որ առանց ինքը-
ղիներ զնչի տեղ զնէլու, Երգուընցաւ սրոյն
վայ իւր ընկերներուն հետ՝ որ հայրենիքը ա-
զատէ : Եւ ո՞վ էր զինքը այնպէս հայրենիացը
նուիրելու ուղի. ընդունած Կատոնին իւր գե-
ղեցիկ կրթութիւնը. որով կրտսնուէր թէ կա-
ռարեալ հայրենասէր ըլլալու համար այնպիսի
կրթութիւն մը առած ըլլալը խիտ պիտանի էր,
և Կեսարու բռնակալութիւնը պատիժը, գլխուն
վայ պատրաստ :

Որքերգրութեանց Էրբորդին նիւթը մեր հին պատմութեանէն քաղաած էր . որուն մէջ Օւսեանի պէս առաքելի մօտը մը Կոռնակի պէս չափն ծառայելու պարտաւորած կըգտնենք ինքը . սիրովը հաւատարիմ՝ մնալու համար . և այն Օւսեանը՝ Կերսէսին բանտարկութեանը ու ազարշ ճերմուելոյն պաղատանացը չգիմնալով՝ արդարութեան կողմը անցաւ , ձեռք ինկաւ զԹաներու զարնուեցաւ : Եւ Թէպէտ ինքը ու եղբայն խորտովու գահը նստելովը՝ այսինքն արարութիւնը յաղթող ելելով ազատեցան , և ոռնակի բսելկուզեմ՝ չարութիւնը՝ իւր արժանի դատիմը գտաւ ինք իր ձեռքովը . սակայն իւր ետը՝ տարաւ Կերսէսին խեղճ մանկունքը այս

պատգամաւորաց ժողովը լուծեւոյժ. նոր պատգամաւորաց ժողովը կազմելու արդիւնքը լորտ ինքնակազմութիւնն այս վերջին կարգադրութեան ձեռք զարկաւ : Աւստի ազգային երեսփոխանաց ժողովը, վեհապառ թագուհւոյն հրամանաւր պիտի լուծուի, և նոր խորհրդանոցը մայիսի վերջին օրերը պիտի գումարուի : Աւայժմ ներկայ խորհրդանոցը տէրութեան եկամտից վերաբերեալ քանի մը հարկաւոր կարգադրութիւնները պիտի բնէ և պիտի որոշէ :

Հասարակօրէն կրկնորոշուի, և գրեթէ տարակոյս չկայ թէ նոր կազմութեամբ պատգամաւորաց ժողովը իւր հաւանութիւնը պիտի տայ լորտ ինքնակազմութիւնն բռնած քաղաքական իմաստուն ընթացքին : քանզի այս երեւելի կենցաղագէտ անձը իրատ հզօր է իւր համազգի ժողովորդոց մէջ իւր բազմաթիւ քաղաքագէտ բարեկամաց կուսակցութեամբ, ազգասիրական եռանդով և իւր հազուագիւտ գործունէութեամբ ու տաղանդներով :

Նոր բարեկարգութեան (թանգիմաթի) ժողովը կանոնադրութիւն մը հաստատեց մօտերս, ի մասին գերդաստանաց, որ կը փափաքին Ներսիսայէն զաղթելով՝ հաստատուն կերպիւ գալ և բնակիլ թուրքաստանի ընդարձակ ու բեղմնաւոր երկիրները : Ահաւասիկ այս կանոնադրութեան քանի մը գլխաւոր յօդուածները :

Երէք 1. Վաղթականները նախ երգում պիտի ընեն հաւատարիմ ըլլալու օգոստոսիա Սուլթանին և ընդունիլ օսմանեան տէրութեան հպատակութիւնը առանց ամենափոքր խտրութեան կամ բացառութեան մը :

Երէք 2. Նոր ամենայն մասին պիտի հնազանդին տէրութեան ներկայ և ապագայ օրինաւորութեանցը :

Երէք 3. Ինչպէս տէրութեան ուրիշ ամեն հպատակները, նմանապէս վաղթականներն ևս ամենեւին արգելք մը պիտի չունենան իրենց կրօնը ի գործ դնելու, և անխտիր պիտի վաճէին միեւնոյն կրօնական արտօնութիւնները, զորս ունին տէրութեան հպատակաց միւս դասերը :

Երէք 4. Տէրութեան նահանգաց մէջ ուր արժան պիտի համարուի անոնց բնակութիւնը հաստատուելու, պիտի ընտրուի կառավարութեան վերաբերեալ անգործ երկիրներէն անոնք որ աւմենէն բեղմնաւոր են և աւուրջ օգուտն են, և պիտի որոշուի ու պիտի տրուի իւրաքանչիւր

ինքն արդարին պտուղները : որով Ներսիսայէն կեանքը բոլորովին մաղձի գարծուց :

Զինք տեսարանի մէջ Սաւուդի մահը ամբողջ ներկայացուցին : որուն հետեւեցաւ Արարիւն աշխարհակալութեան երկու արարուածը : և վերջը եղաւ կոռնակին մահը երեք արարուածներու մէջ ամփոփուած : Նիւթին շատութեան վարագոյններուն հազիւ հինգ բոլոր միջոց կը թողուէր, ամեն մէկ վարագոյնը բացուած ատենը մէկ կամ երկու հայկական երգերով կը կոչուէր տեսարանը, որուն միշտ ընկերակից կըլլար երաժշտութիւնը : Օտարահարութեանց ծայրն այնչափ սաստիկ էր որ շատ անգամ գերասանները կը պարտաւորէին անոր վերջանալուն սպասելու :

Մէկ կողմանէ ալ ծաղիկ փունջեր ու սրակներ կը կոտորուէր տեսարանին վրայ, ու ծաղիկահարութիւնները կը կոչուէր : Իսկ կոռնակի պէս ազգափորձան գործերու մէջ մեծցած անձի մը այնպէս իւր արգար հառուցումը գտած ատենը վրձնած աղաղակը ու ջնձութեան ձայները ան նկարագրելի էին, առանց յիշելու «Նիւթի հեղինակը» բառերուն ստեղծ կրկնութիւնը :

Ահա . . . յիշուի կըսեմ խորհրդաւ քահն Նըստեով կոռնակին այնպիսի չարաչար կերպիւ իշնալը՝ ներկայ գտնուողներուն վրայ, յուսահատ մարդու մը երազին մէջը հայրը գերեզմանէն ելլելով զինքը քաջալերելու ազգեցութիւնը ունեւր :

Վերջերս ժամը ութն էր և վերջին վարագոյնն ալ ինջնալու մօտ : Նստեան Պ. թովմասին ազգասիրական ոգւով գրուած գեղեցիկ և միանգամայն քաջալերիչ գովեստից ոտանաւոր մը բաժնուեցաւ, որոնցմէ շատ մ'ալ խաղը ներ-

գաղթականի այնչափ գեւորն, որ իւր կարողութեանը համեմատ՝ հարկաւորութիւն ունի երկրագործութիւն ընելու կամ ուրիշ արհեստ մը գործելու համար :

Երէք 5. Վաղթականները, որ պիտի հաստատեն իրենց բնակութիւնը կառավարութեան վերաբերեալ պատրաստական երկիրներուն մէջ որոնք ձրի պիտի տրուին իրենց, ազատ պիտի ըլլան ամեն տեսակ գաւառական և անձնական տուրքէ մինչև 6 տարի, եթէ Սուլթանի մէջ կը բնակին : և մինչև 12 տարի, եթէ Սիւրի մէջ :

Երէք 6. Նմանապէս վաղթականները զինուորական ծառայութեան կամ անոր դրամական արժեքէն ազատ պիտի ըլլան, Սուլթանի մէջ բնակողները մինչև 6 տարի, Սիւրի մէջ բնակողները մինչև 12 տարի :

Երէք 7. Հարկաց ազատութեան այս պայմանաւորութեանը անցնելէ ետեւ, վաղթականները ենթակայ պիտի ըլլան ամեն տուրքերու և կարուածոց սակերու (իճարէ) ըստ օրինակի տէրութեան միւս ամեն հպատակաց :

Երէք 8. Վաղթականները պիտի չընան վաճառել այն երկիրները զորս կառավարութիւնը ձրիաբար տուածէ անոնց, բայց միայն առնուազն 20 տարի բնակելէ ետեւ :

Երէք 9. Նոնք որ այս պայմանաւորութեանը յաւաք կուգին ձգել զթուրքաստանը և տէրութեան հպատակութեանը ենթադրութիւն կառավարութեանը դարձնել այն երկիրները : Նմանապէս պիտի պարտաւորին կառավարութեանը թող տալ, առանց հատուցում մը պահանջելու, զէնքերը զորս գուցէ չնան պիտի ըլլան յիշեալ երկիրներուն վրայ :

Երէք 10. Վաղթականները այն գաւառական իշխանութեանը ներքեւ պիտի ըլլան, յորմէ կախում ունին իրենց բնակած գիւղերը և աւանները : և նոյն իշխանութեանէն պիտի կառավարուին և պիտի պաշտպանուին, ինչպէս տէրութեան միւս հպատակները :

— Ամթաքայէն կը գրեն յայտնալ ար Քանիսն ինքնակազմութեան :

Աւստի պիտի կըսենք որ Նիւթի կառավարութիւնը գիտէ վարձատրել զգերդաստանները որ անձնանուէր են անոր քաղաքականութեանը : Խոնարհ չեմք ասանկ գերդաստանը հոգւով և մարմնով ի վաղուց անտի միշտ Նիւթի առեւտրական օգտիցը նպատաստաւորեց եղաւ, և ըստ այսմ մասին՝ անձնանուէր ջանից և անձնութեան վեհապառ օրինակներ կը պատմուի :

կայացնողներուն կընեւորէին : և վարագոյնը ինչպէս ետքը, ամեն մարդ սովորական ծափահարութիւններով ու «կեցցեն» ըսելով իւր շնորհակալութիւնը հեղինակին ու անոր օգնողներուն մատուցանելէն ետքը, վերոյիշեալ Պ. թովմասը վազմուտն ու սրտաշարժ ունէր կայն ճառ մը խօսեցաւ, որուն բնաբան բռնած էր թատրոնի մը ազգերնուս վրայ ունենալը ազգեցութիւնները : այսինքն ինչպէս կընար աւելի մէջընդուս աներեւոյթ ընել անմիաբանութեան, չար նախանձու և շատ մը ծաղրելի և երբեմն ալ սոսկալի վրանիս բնական դարձած սովորութեանց որոնք ըսել կուգին գիտութեան ատեւութիւնը և այլն և այլն . . . :

Այս ալ ըմբռնելէն ետքը Պ. թովմասը ըսեալ՝ հաստատեց հեղինակը, յայտարարեց տեսարանին վրայէն իւր ընկերներուն կողմանէ թէ ճառը խօսողին և թէ ներկայ գտնուողներուն սրտին գոհունակութիւնը յայտնելով շնորհակալութիւն մը ըրաւ : Իրօք թէ և համառօտ՝ սակայն իմաստը խիստ ընդարձակ : Արուն մէջ կըսէր թէ այն ծաղիկաց փունջերուն ու շնորհակալութիւններուն զինքը արժան չգտնէ լով՝ կըրարեմաղթէր որ այն ծաղիկները ու զինքը ներկայութեամբին պատուողներուն ու ճառը խօսողին դուրսը զգացմունքները մէկ տեղ ժողովելով՝ գեղեցիկ պսակ մը յօրինէին և անով ազգին պատկառելի գլուխը զարդարէին :

Կուգի այս երկու ընտիր ճառերուն վրայ աւելի ընդարձակ տեղեկութիւններ տալ պարոն Նստեանին վեհապառները զատ զատ մեկնելով : Բայց արդէն Սաւու ընդգրկեց վերջին

որ ի գործ դրուած են այս յարգոյ գերդաստանին անդամներէն : Աւստի Նիւթի թագուհին հաճեցաւ ի վարձատրութիւն յիշեալ աղանաւան ջեղին, անոր անդամներէն մէկը, այսինքն խոնարհ չեմք ասանկ հիւստիստ անուանել Ամթաքայի նահանգին մէջ և քիչ ժամանակէ ետեւ այս պաշտօնին յատկացեալ թոշակն ալ պիտի տրուի : Աւայժմ Նիւթի օգոստոսիա շնորհալի թագուհին 25 հազար դէշ յուղարկեց անոր՝ ի հաստուցումն բոլոր գրհերուն, զորս անդադար ըրած է ի պատիւ Սեփի Նիւթի տէրութեան :

— Նստեանի է որ Վաղթի օրէնգրական խորհրդանոցին 1857 ամին նիստը՝ անցեալ ամսոյ 4-16ին սովորական հանգիստ սկսաւ, և այս առթիւ վեհապառ Վաղթի կայսրը անձամբ ընդարձակ և պատուական ատենախօսութիւն մը ըրաւ : որով տէրութեան և ազգին յաջող վիճակը յառաջ կըրերէ, և Ներսիսայի բոլոր մեծ տէրութեանց մէջ կատարեալ համաձայնութիւնը կը յայտնէ, և այլն :

Այս գահաստութիւնը շատ սիրով ընդունուեցաւ Վաղթի հասարակութեան, և Նիւթի մէջ ևս բարի տպագորութիւն մը ըրաւ : Նիւթի շատ մը լրագիրներ մեծ գովութիւններ կուտան այս ատենախօսութեանը, նմանապէս անոր օգոստոսիա հեղինակին :

— Վարպիդունէն հասած լուրերը կը ծանուցանեն թէ Վաղթի մէջ ծանր խռովութիւններ ծագեր են և ժողովուրդը ապստամբեր ու սպառնացեր է քաղաքները նոյն քաղաքին կառավարիչ իշխանը : որ հազիւ հազկիցեր է իւր կեանքը ազատելու, գիշերով փախչելով քաղաքէն : Այս խռովութեանց պատճառը՝ հայրն և անդեան վերաբերեալ ուրիշ բաներուն չափազանց ուղղութիւնն է կրօնի :

— Այնքանգրիպէն կը գրեն թէ բարձրագոյտիւ Սայիտ փաշան իւր ճանապարհորդութեանէն վերադառնալով, փութացաւ քանի մը պաշտօնաբաշխութիւններ ընել : Աւստի Նորին Բարձրութեան հրամանաւր, եկամտից տեսութիւնը յատուցեցաւ փոխտեսու Վարդգիս փաշային որդւոյն Սուստիա Վելին : Ներքին գործոց տեսութիւնը Վելի փաշային յանձնուեցաւ, որ Նիւթի կուսակալութեանը ժառանգն է : Նորին Բարձրութեան եղբայրը Հալիմ փաշան պատերազմի տեսուչ անուանեցաւ, և Վաղթի փաշան, որ վախճանեալ Վարդգիս փաշային երկրորդ որդին է և խորհրդանոցին նախագահն էր, նոյն պաշտօնին մէջ հաստատուեցաւ :

Թուոյն մէջ թէ անոնց և թէ խաղերուն երկայն նկարագրութիւնը խոստացուած ըլլալուն՝ չեմ ուղեր հոս կրկնութիւններ ընելով կարգացողները ձանձրացնել :

Բայց կարծեմաւորող չէ զրուցել որ հիմա մայրաքաղաքիս մէջ լուսաւորութեան հակամիտող բոլոր ազգայնաց բերանները թատրերգութեանց ունեցած կարօտութիւնիս հառաչանօք կը կոչուին : և ուրախութեամբ սրտի կըրենք որ մէկ քանի տեղեր ալ յառաջիկայ տարուան համար այսպիսի վեհաձեռնարկութիւններ ընելու կը պատրաստուին եղեր : որոնցմէ՛ յայտնաւորեալ անձնանուէր գերասաններուն ու իրենց զգոնամիտ հեղինակին պէս, ազգին շնորհակալութիւններով պատկուելուն տարակոյս չկայ :

Այլ երանի թէ չար նախանձ ու գիշատիչ ընդունեն այս անգամին ալ յաղթող չեմքին :

Արդ՝ յարգոյ խմբագիր, իմ խոնարհ յարգանքս ազգին ունեցած շնորհակալութիւններուն հետ խառնելով աղին ընթերցողներու գրիչին տեսարաննուս վրայ այսչափ մը տեղեկութիւն տալէն ետքը, աւելի մանրամասնաբար տեղեկանալու կը հրաւիրեմ, որոնք ըստ բաւականին գոհ պիտի կրնան ըլլալ և անոր յառաջակցին ըրած խոստումներն ալ տեսնելով անշուշտ մեծ սիրով և անհամբերութեամբ Պ. Նուստիսիանին վերջի յօդուածին սղասելու պարտաւոր պիտի գտնեն ինքըզինքին :

Սիրելի Նստեան :

Ի ՏՈՒՐԱՆԻ ԱՇԽԱՏԱՅԻՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԸ